

DOCENT

de lessen van

dolle mina

Baas in eigen buik

Een van de belangrijkste actiepunten van zowel Dolle Mina als andere vrouwenorganisaties uit de jaren zeventig was 'abortus vrij'. Vrouwen wilden beschikking over hun eigen lichaam en eisten de verwijdering van abortus uit het Wetboek van Strafrecht. Dolle Mina bedacht de bekende uitspraak 'Baas in Eigen Buik' om aandacht te vragen voor het recht van vrouwen om zelf te beslissen over abortus.

Lesprogramma over de acties en eisen van Dolle Mina en andere actiegroepen tijdens de tweede feministische golf (1967-1990)

atria

FSTE

Dolle Mina

In 1969 is de actiegroep Dolle Mina het niet eens met de positie van vrouwen in Nederland. Ondanks dat vrouwen al bijna een halve eeuw stemrecht hebben, is de verwachting nog steeds dat vrouwen zich vooral toeleggen op kinderen krijgen, zorgen en het huishouden. Vanaf januari 1970 organiseert Dolle Mina opvallende en ludieke acties die een duidelijk boodschap overbrengen: man en vrouw moeten dezelfde keuzemogelijkheden hebben. Ook de naam van de actiegroep trekt de aandacht. Het is een verwijzing naar de feministe Wilhelmina Drucker (1847-1925). Drucker was ruim vijftig jaar vóór Dolle Mina één van de eerste Nederlandse feministes en oprichtster van de Vrije Vrouwen Vereeniging. De Vrije Vrouwen Vereeniging was in 1889 hét begin van de georganiseerde vrouwenbeweging in Nederland en heeft zich ingezet voor het recht voor vrouwen om te stemmen en de toegang van vrouwen tot arbeid.

Na de oprichting en eerste actie van Dolle Mina in 1970 ontstaan er Dolle Mina afdelingen verspreid over heel Nederland. Hoewel Dolle Mina symbool is komen te staan voor de tweede feministische golf, zijn er in deze periode ook andere feministische actiegroepen actief: Man Vrouw Maatschappij, Flamboyant, Sister Outsider en Paarse September.

Baas in eigen buik

Vanaf de jaren zeventig eisten Dolle Mina en andere vrouwenorganisaties de beschikking over hun eigen lichaam op. Wij Vrouwen Eisen, een organisatie waar veel Dolle Mina's bij betrokken waren, organiseerde grootschalige acties om aandacht te vragen voor hun eisen: verwijdering van abortus uit het Wetboek van Strafrecht, de vrouw beslist en abortus in het ziekenfonds.

Op 14 maart 1970 lanceerden Dolle Mina's op een gynaecologencongres in Utrecht de leus: 'Baas in Eigen Buik'. De leus stond bij verschillende Dolle Mina's op hun buik geschreven. Door t-shirts omhoog te trekken werd de eis zichtbaar en onder de aanwezigen werd het beginselprogramma over abortus uitgedeeld. Met de actie haalden de Mina's de voorpagina's van diverse kranten. De leus 'Baas in eigen Buik' wordt tot op de dag van vandaag gebruikt in discussies over het zelfbeschikkingsrecht van vrouwen en abortus.

Abortus

Sinds 1911 waren uitvoerders van abortus volgens de zedenwet strafbaar. Het verbod betekende niet dat er geen abortussen plaats vonden. Artsen pasten in sommige gevallen illegaal abortus toe, maar er waren ook kwakzalvers te vinden. Zij lieten vrouwen in noodsituaties grof geld betalen voor een abortus. Breinaalden in de baarmoeder steken of sop inspuiten waren door hen vaak gebruikte methoden. Het kwam ook voor dat vrouwen bij zichzelf deze methoden toe pasten.

Uitvoerders van illegale abortussen werden in de praktijk niet vaak vervolgd. In de jaren zestig ontstonden de eerste illegale abortusklinieken in Nederland. Justitie greep niet in. Uit heel Europa kwamen vrouwen naar Nederland om hier een abortus te krijgen. Legalisering ontbrak echter nog. De vraag was wanneer er een abortuswet zou komen.

De actie van Dolle Mina bij het gynaecologencongres, in Utrecht in maart 1970, was het begin van een reeks acties voor goede abortuswetgeving. In november dat jaar ontvangen alle huisartsen in Amsterdam het zwartboek 'Dolle Mina klaagt aan', waarin vrouwen hun persoonlijke verhaal over abortus vertellen. In 1972 trekken Dolle Mina's met een huifkar door het land om voorlichting te geven over abortus en handtekeningen te verzamelen. De tocht eindigde in Den Haag waar het logboek dat was bijgehouden werd overhandigd aan minister Biesheuvel.

Anticonceptie

Onderdeel van de strijd van vrouwen voor zelfbeschikking waren ook de eisen voor meer voorlichting over anticonceptie en de pil in het ziekenfondspakket. Sinds 1964 was de pil in Nederland beschikbaar. Maar omdat het tot 1969 verboden was om openlijk voorbehoedsmiddelen te verkopen, rustte er een taboe op anticonceptie. Hier kwam eind jaren zestig verandering in. Door onder andere de acties van Dolle Mina werd in 1972 de pil opgenomen in het ziekenfonds.

Wij Vrouwen Eisen

In 1974 komt de actiegroep Wij Vrouwen Eisen voort uit de abortusgroep van Dolle Mina. Wij Vrouwen Eisen organiseert een aantal grote demonstraties. Een stroom aan acties blijft de aandacht trekken en dit blijkt nodig, want pas in 1984 wordt de Wet Afbreking Zwangerschap aangenomen. De wet staat abortus toe onder bepaalde voorwaarden: de ingreep mag bijvoorbeeld alleen worden verricht in daartoe bestemde klinieken of ziekenhuizen en er geldt een wachttijd van vijf dagen.

De huidige stand van zaken

De Dolle Mina uitspraak 'Baas in Eigen Buik' is anno 2021 nog van toepassing. Abortus staat nog steeds in het Wetboek van Strafrecht en er is een verplichte bedenktijd van vijf dagen. Artsen die een abortus buiten een kliniek uitvoeren zijn dus strafbaar en de wet maakt het de huisarts onmogelijk om een abortuspil voor te schrijven. Ook de leus 'Slik de pil, doe wat je wil' is van deze tijd. Sinds 2011 is de pil vanaf 21-jarige leeftijd niet meer opgenomen in het basispakket.

- december 1969** Oprichting Dolle Mina.
- 23 januari 1970** Eerste Dolle Mina actie: bezetting van Kasteel Nijenrode.
- 23 januari 1970** Corsetverbranding bij het standbeeld van Wilhelmina Drucker in Amsterdam.
- 24 januari 1970**
  1. Dolle Mina is op Amsterdamse stadhuis aanwezig om de bruiden te waarschuwen voor de slavinnenrol die ze als huisvrouw moeten vervullen.
  2. De Amsterdamse herentoiletten – de zogenaamde ‘krullen’ – worden afgezet met roze linten, als protest tegen het gebrek aan openbare damestoiletten.
  3. Actie voor meer crèches op het Beursplein.
- 29 januari 1970** Verstoring van een Miss-verkiezing.
- januari - februari 1970** Oprichting van Dolle Mina-groepen in Arnhem, Deventer, Maastricht, Leeuwarden, Tilburg, Den Bosch, Eindhoven, Breda, Vught en Groningen.
- 7 februari 1970** Utrechtse actie bij psychiaters die een abortusrapport bespraken.
- 20 februari 1970** **Dolle Mina's werkgroep 'Dubbele seksuele moraal' deelt condooms uit aan leerlingen van de Huishoudschool en secretaresses.**
- 20 februari 1970** Dolle Mina's bezetten de redactie van het damesblad Margriet.
- maart 1970** Oprichting Dolle Mina in België: Antwerpen, Gent, Leuven en Brussel.
- 9 maart 1970** Arnhemse crèche-actie (met opnames voor de Duitse televisie).
- 14 maart 1970** **Dolle Mina deelt op een vergadering van gynaecologen in Utrecht het beginselprogramma over abortus uit. Lancering van de kreet 'Baas in eigen Buik'.**
- 3 april 1970** Dolle Mina Zaandam voert een crèche-actie.
- 4 april 1970** In Arnhem begint het eerste Dolle Minacongres.
- 15 april 1970** Actie samen met leraren en actiegroep 'kabouters' tegen overvolle schoolklassen.
- 20 april 1970** Amsterdam Boldoot-actie, voor gelijk loon voor vrouwen.
- 22 april 1970** In Den Haag dringt Dolle Mina de herensociëteit De Witte binnen.
- 25 april 1970** Dolle Mina Zwolle biedt condooms aan aan de Gemeenteraad van Kampen.
- 25 april 1970** Dolle Mina demonstreert in de RAI bij de internationale huishoudbeurs. "Hoedt u voor de vergiftigers van het huishouden".
- 29 april 1970** Jezus-Mina-actie: Dolle Mina valt de gereformeerde synode in Lunteren binnen waar men een rapport over echtscheiding behandelt.
- 30 april 1970** Demonstratie 'Alles voor Eva' in Valkenburg bij de huishoudbeurs met de leus.
- 30 april 1970** 'Penis-actie' in Amsterdam van de Dolle Mina werkgroep Dubbele Seksuele Moraal.
- 1 mei 1970** Amsterdamse actie bij het Gemeentelijk Arbeids Bureau voor gelijk loon voor vrouwen.
- 1 mei 1970** Dolle Mina Utrecht voert actie tegen de ongelijke beloning van mannen en vrouwen.
- 10 mei 1970** De dag wordt uitgeroepen tot ongehuwde moederdag, met de leus 'Ongehuwde moeders zijn ook moeders'.
- 11 mei 1970** Actie 'Sla Munt uit je Schooltijd', om meisjes van 14 en 15 te stimuleren om door te leren.
- 23 mei 1970** Actie van Dolle Mina Eindhoven tegen gevaarlijke kinderspeelplaatsen.
- mei 1970** Start 'Broodje Mee'-project, voor dat overblijfmogelijkheden voor kleuters en kinderen.

- 26 augustus 1970** Amsterdam: Solidariteitsactie met de Amerikaanse vrouwen die op deze dag een staking hebben georganiseerd.
- najaar 1970** Actie tegen de volkstelling.
- 10 oktober 1970** **Propagandaoptocht in Amsterdam voor het gebruik van de anticonceptiepil.**
- 14 november 1970** Dolle Mina Amsterdam vraagt Sinterklaas aandacht voor de in 1969 opgerichte Stichting voor Medische verantwoorde Zwangerschapsonderbreking.
- november 1970** **Publicatie van het zwartboek 'Dolle Mina Klaagt Aan'.**
- 9 november 1970** Tweedaagse voorlichtingsactie 'Op de Vrouw Af'.
- 18 november 1970** Crèchedemonstratie in Den Haag samen met Man Vrouw Maatschappij en de Nationale Vrouwen Beweging.
- januari 1971** Handtekeningenactie voor Angela Davis, een zwarte Amerikaanse activiste die vervolgd werd wegens moord.
- januari 1971** Dolle Mina bestaat een jaar. Boottocht door Amsterdamse uit protest tegen het abortusbeleid.
- januari 1971** Fakkeloptocht naar standbeeld Wilhelmina Drucker.
- 3 augustus 1971** Actie tegen kabinet-Biesheuvel.
- 15 en 16 januari 1972** Vormingsweekend met als thema 'De vrijheid van de vrouw'.
- 19 februari 1972** Massale demonstratie voor een vrije abortus.
- 15 april 1972** **Start van een huifkartocht door Nederland.**
- 12 mei 1972** **Einde huifkartocht. Bijvalsbetuigingen worden aan kamerleden aangeboden, minister Biesheuvel krijgt het logboek van de huifkartocht.**
- 12 mei 1972** Schoolproject in Nijmeegse arbeiderswijk.
- november 1972** Actie tegen Utrechtse HEMA-directie, die een zwangere vrouw ontsloeg.
- 31 maart - 1 april 1973** Studieweekend in Bunnik.
- 28 april 1973** Vierde Dolle Mina-congres.
- 1 mei 1973** Start 'Werkende Wijvenplan'.
- augustus 1973** Ombudsvrouw gaat van start.
- oktober 1973** Instelling Rode Vuistprijs, voor het beste kinderboek.
- 1974** Oprichting van de stichting Uitgeverij Dolle Mina in Den Haag.
- januari 1974** Amsterdam: actie voor vrijlating van 'de drie Maria's' in Portugal.
- 4 maart 1974** Landelijke discussiedag over: 'Moeten alle vrouwen werken om te emanciperen?'
- 1 mei 1974** Verschijningsdatum van het boekje 'Rebelse Meiden Blijven Strijden'.
- 16 mei 1974** Nijmegen Oprichting van de projectgroep Emancipatie en Socialisme op het Derde Wereldcentrum.
- 8 juni 1974** Congres in Utrecht.
- 29 juli 1974** Dolle Mina's demonstreren, verkleed als zaadcellen, tegen het verbod op voorbehoedsmiddelen in de pauselijke encycliciek Humanae Vitae.
- 30 oktober 1974** **Abortusdemonstratie op het Binnenhof, samen met Man Vrouw Maatschappij.**
- oktober - december 1974** Dordrecht: Cursus 'Vrouwen in deze maatschappij'.
- 1975** Actie bij de opening van 'het Jaar van de Vrouw' door koningin Juliana.
- 1976** Oprichting van de werkgroep Clitoridectomie.

Bij de kennisclip 'Baas in eigen buik' hoort een werkblad voor leerlingen. Het werkblad biedt vragen voor verschillende niveaus. De vragen staan op zichzelf en zijn los van elkaar te maken: de docent kan ook een selectie van de vragen aanbieden. *Let op:* de archiefstukken, begeleidende informatie en vragen zijn nauwkeurig geselecteerd en geformuleerd maar kunnen door sommige leerlingen als heftig worden ervaren. Het is raadzaam om vraag 3 klassikaal te bespreken en de leerlingen vooraf te waarschuwen.

Kennisclip

Om de kennisclip te bekijken ga je naar youtube en toets je in: 'De lessen van Dolle Mina' of je kopieert de volgende link en plakt deze in je browser: [atria.nl/lessen-dolle-mina](https://www.atria.nl/lessen-dolle-mina).

Tijd: 2 tot 3 minuten

De clip 'Baas in eigen buik' biedt een korte introductie op het lesprogramma.

Vragen

Vraag 1 gaat over de kennisclip

Tijd: 5 tot 10 minuten

Vragen 1 t/m 7

Tijd per vraag: 4 tot 6 minuten

Klassikaal behandelen

Heel vraag 3.

Tip

Voor een makkelijkere of kortere les kunnen leerlingen ook alleen de vragen 1, 2, 4, 6 en 7 maken.

Verdiepende vragen

Bij de vragen 3,4,5 en 7 zijn verdiepende vragen opgenomen. Deze zijn gericht op havo/vwo, maar natuurlijk staat het alle leerlingen vrij om ze te beantwoorden.

Tijd per vraag: 2 tot 5 minuten

Slotvraag

Tijd: 5 minuten

De slotvraag is een concluderende vraag die klassikaal kan worden besproken om het thema af te ronden.

Onderzoeksvragen

Tijd: 8-10 minuten

Aan het einde van het werkblad staan zeven onderzoeksvragen. Deze bieden extra verdieping. De onderzoeksvragen zijn op havo/vwo gericht, maar natuurlijk staat het alle leerlingen vrij om ze te maken. Een optie kan zijn om leerlingen een onderzoeksvraag te laten uitkiezen.

Extra opdracht

Mocht er tijd over zijn, dan kunnen leerlingen aan de slag met deze extra opdracht.

VRAAG 1

In de kennisclip zag je bron 1. In de uitklapbare briefkaart van Dolle Mina kun je informatie lezen over abortus rond 1970.

- A) Waarom is de uitklap tekst op de buik geplaatst?
- Bekijk de bron en lees de tekst om de vragen B,C en D te kunnen beantwoorden.
- B) Hoeveel vrouwen hadden in de tijd van Dolle Mina een abortus?
  - C) Waardoor kwam dit volgens Dolle Mina?
  - D) Wie besliste er of een vrouw abortus mocht krijgen?
  - E) Wat vind je ervan dat vrouwen niet zelf mochten beslissen over abortus?

VRAAG 2

Lees bron 3.

- A) Klinkt het alsof de verteller veel verstand heeft van abortus? Waar maak je dit uit op?
- B) Waarom denk je dat er rond 1970 nog weinig informatie was te vinden over abortus?
- C) Wat weet jij van abortus? Ga naar www.thuisarts.nl en zoek naar informatie. Wat kun je doen wanneer je ontdekt dat je ongewenst zwanger bent?

VRAAG 3

Rond 1970 bestonden er enkele abortusklinieken in Nederland. Wilde je daar een ongewenste zwangerschap beëindigen, dan was je veel geld kwijt. Ook waren er nog geen wetten die abortus toestonden of reguleerden. De situatie daarvoor was echter nog slechter. Tot eind jaren vijftig besloten sommige vrouwen uit wanhoop zelf een abortus uit te voeren door zichzelf bijvoorbeeld inwendig met een breinaald te steken.

Bekijk bron 2 samen met de klas en bespreek de vragen A t/m D klassikaal.

- A) Wat vind je van deze afbeelding? Wat roept de bron bij je op?
- B) Denk je dat het veilig was voor vrouwen om zelf een abortus uit te voeren? Leg je antwoord uit.
- C) Kan je bedenken waarom vrouwen dit uit wanhoop zouden doen?
- D) Het beeld op het affiche is bewust heftig gemaakt en schokkend om te zien. Wat zou Dolle Mina hiermee willen bereiken?

VERDIEPING

Bekijk bron 3. Deze ongebruikelijke vraag verwijst naar de meer gangbare vraag 'schat, staat het bier koud?'

- A) Waarom zou Dolle Mina deze vraag op deze manier hebben gesteld?
- B) Waarom denk je dat de tekst op het spandoek gebruikt is tijdens een actie voor een goede abortusregeling? Leg je antwoord uit.

VRAAG 4

Bekijk bron 5.

- A) Wat bedoelde Dolle Mina met de uitspraak 'Baas in eigen Buik'?

Lees de uitleg bij bron 5.

- B) Waarom denk je dat Dolle Mina een congres voor gynaecologen binnendrong?

De Baas in eigen buik-actie van Dolle Mina kreeg veel aandacht in de media.

- C) Denk je dat de actie 'Baas in eigen Buik' voor de Dolle Mina's daarom geslaagd was? Leg je antwoord uit.

VERDIEPING

De uitspraak 'Baas in eigen Buik' wordt nog steeds gebruikt. Zoek online een recente actie waar de leus 'Baas in eigen Buik' in voor kwam en vertel waar de actie over ging.

MEER VERDIEPING

Voor een artikel over 50 jaar Dolle Mina in de krant Trouw vertelt Dolle Mina Connie van Nieuwkerk over de Baas in eigen buik-actie in 1970. De Dolle Mina's vielen binnen bij een gynaecologencongres in Utrecht:

"We liepen met een aantal Dolle Mina's naar dat congres. Er was geen groot welkom voor ons hoor, dat vonden ze niet leuk. Het waren 99 procent mannen, dat was voor ons ook zoiets. De man beslist, over de vrouw, alweer. Iemand greep het woord, en we werden daarna heel zachtjes maar dwingend weggestuurd. Toen zijn we ook gegaan."

- A) Wie vonden het niet leuk dat de Dolle Mina's het congres binnendrongen?
- B) Wat bedoelt Connie van Nieuwkerk met de uitspraak: 'de man beslist, over de vrouw, alweer'?

De acties van Dolle Mina verliepen altijd vreedzaam.

- C) Waarom denk je dat Dolle Mina het belangrijk vond dat de acties vreedzaam verliepen?
- D) Hoe kun je uit het verhaal van Connie van Nieuwkerk afleiden dat de actie vreedzaam verliep?

VRAAG 5

In 1972 start een huifkartocht door heel Nederland, een grote actie van Dolle Mina. Het doel was onder andere het geven van voorlichting over abortus. In iedere stad of dorp waar de huifkar arriveerde kwamen mensen nieuwsgierig kijken.

Bekijk bron 6.

- A) In welke provincie is de huifkar op het moment dat de foto is genomen?
- B) Waarom denk je dat Dolle Mina met een huifkar op pad ging?
- C) Wat staat er op de huifkar?
- D) Waarom denk je dat Dolle Mina het belangrijk vond om informatie te verspreiden over abortus door heel Nederland?

VERDIEPING

In een logboek hielden de Dolle Mina's een verslag bij van hun huifkartocht door Nederland.

Lees de tekst ter hoogte van de streep.

- A) Waarom zouden sommige mensen niet met de Dolle Mina's willen praten over abortus?
- B) Wat zorgt ervoor dat de Dolle Mina's toch in gesprek kunnen gaan met deze meneer?
- C) De Dolle Mina's zetten deze meneer toch aan het denken. Denk je dat Dolle Mina hier blij mee was? Leg je antwoord uit.

VRAAG 6

Dolle Mina vond voorlichting over anticonceptie belangrijk. Anticonceptie voorkomt ongewenste zwangerschap en abortus en geeft de vrouw meer vrijheid.

- A) Waarom geeft het gebruik van voorbehoedsmiddelen de vrouw meer vrijheid?

Bekijk bron 8 en lees de informatie bij de bron.

Dolle Mina deelde gratis condooms uit om het gesprek over anticonceptie in gang te zetten.

- B) Wat zou Dolle Mina in dit gesprek willen bespreken? Leg je antwoord uit.

VRAAG 7

Bekijk bron 9.

- A) Wat bedoelt Dolle Mina met 'De pil voorkomt zoveel meer'?
- B) Waarom denk je dat Dolle Mina het belangrijk vindt dat de pil gratis is voor iedereen?
- C) Worden de meeste anticonceptiemiddelen voor vrouwen of voor mannen gemaakt?
- D) Wie denk je dat er voor de meeste voorbehoedsmiddelen betalen?

VERDIEPING

Na verschillende pil-acties van Dolle Mina werd de pil vanaf 1972 gratis voor iedereen.

Anticonceptie wordt sinds 2011 niet meer vergoed voor iedereen. Mensen boven de 21 moeten het zelf betalen. Van alle mensen die anticonceptie gebruiken is 4% van de mannelijke sekse en 96% van de vrouwelijke sekse. Dat de pil niet wordt vergoed zorgt dus voor een ongelijke situatie, omdat vrouwen in het overgrote deel de rekening moeten betalen.

- A) Wat vind je daarvan? Leg je antwoord uit.

Zoek op internet naar informatie over #gratisanticonceptie

- B) Wat is het doel van deze actie?

SLOTVRAAG

Dolle Mina bedacht originele uitspraken die ze gebruikte tijdens demonstraties. Naast 'Baas in eigen Buik' was 'Slik een pil, doe wat je wil' ook een bekende uitspraak. Het ging Dolle Mina erom dat vrouwen zelf konden beschikken en beslissen over hun eigen lichaam en leven.

Leg in je eigen woorden uit hoe je dat uit deze twee Dolle Mina uitspraken kunt afleiden.

ONDERZOEKSVRAGEN

Er waren in de jaren zeventig meer vrouwengroepen als Dolle Mina actief (zie lespakket 4: 'Feminisme voor iedereen'). De verschillende vrouwengroepen dachten niet over alles hetzelfde, maar over abortus waren ze het allemaal eens: de vrouw beslist over haar eigen lichaam.

Ga via het internet of op de website van www.atria.nl op zoek naar informatie over 'Wij Vrouwen Eisen' en beantwoord de onderstaande vragen.

- A) Waaruit kwam 'Wij Vrouwen Eisen' voort?
- B) Wat wilde de organisatie 'Wij Vrouwen Eisen'?
- C) Noem twee namen van personen die betrokken waren bij de organisatie 'Wij Vrouwen Eisen'.

De organisatie Women on Waves is sinds 1999 actief. Ga op het internet op zoek naar informatie over Women on Waves.

- D) Door wie is Women on Waves opgericht?
- E) Wat doet Women on Waves?
- F) Waarom zit de organisatie op een schip?
- G) Wat vind je van het werk dat Women on Waves doet?

EXTRA OPDRACHT

De uitspraak 'Baas in eigen Buik' wordt nog steeds gebruikt voor de abortuskwestie. Bedenk zelf een pakkende uitspraak voor een campagne om anticonceptie in het basispakket te krijgen.

VRAAG 1

- A) Omdat het over abortus gaat, het afbreken van een ongewenste zwangerschap. De foetus ontwikkelt zich in de buik (baarmoeder). Een bekende slogan van Dolle Mina was daarom ook 'Baas in eigen buik.'
- B) De helft van de vrouwen maakt rond 1970 volgens Dolle Mina in haar vruchtbare periode een abortus mee. Op dat moment hadden er in één jaar volgens Dolle Mina 35.000 abortussen plaatsgevonden.
- C) Omdat er niet (of nauwelijks) of op de verkeerde manier anticonceptie werd gebruikt en veel vrouwen dus ongewenst zwanger werden.
- D) Deskundigen: artsen of gynaecologen.
- E) Eigen invulling.

VRAAG 2

- A) Nee, want ze raakt in paniek en krijgt haar informatie van een vriendinnetje. Een zeepoplossing in de vagina spuiten is niet een veilige manier om een abortus te krijgen en juist gevaarlijk.
- B) Eigen invulling. Bijvoorbeeld: Omdat er nog geen officiële regels voor waren. Veel mensen waren tegen abortus.
- C) Eigen invulling. Bijvoorbeeld: Een afspraak maken bij de huisarts of bij een abortuskliniek.

VRAAG 3

- A) Eigen invulling.
- B) Nee, het is gevaarlijk. Normaal gesproken doet een gespecialiseerde arts dit. Hier heb je veel kennis en de juiste medische spullen voor nodig.
- C) Eigen invulling. Ze konden een abortuskliniek niet betalen maar wilden het kind niet hebben omdat ze ongewenst zwanger waren geraakt.
- D) Eigen invulling. Aangeven dat het voor de gezondheid van de vrouw heel belangrijk is om gratis in een gespecialiseerde abortuskliniek terecht te kunnen. Dit omdat anders de vrouw een ongewenste zwangerschap wellicht op een gevaarlijke manier beëindigt, wat gevolgen kan hebben voor haar eigen gezondheid.

VERDIEPING

- A) De zin vormt een groot contrast met de zin 'schat, staat het bier koud' en vraagt daarmee aandacht voor de moeilijke dilemma's van ongewenst zwangere vrouwen. Ook doet de uitspraak een beroep op mannen om hun verantwoordelijkheid te nemen.
- B) Omdat sommige vrouwen die geen abortus konden betalen uit wanhoop op een gevaarlijke manier zelf abortus uitvoerden, bijvoorbeeld met een breinaald. Ze brachten hiermee zichzelf in gevaar. Een goede abortusregeling zou dit probleem verhelpen.

VRAAG 4

- A) Zelf kunnen beslissen of je een ongewenste zwangerschap wil beëindigen of niet.
- B) Gynaecologen zijn vrouwenartsen. Zwangere vrouwen werden doorgestuurd naar een gynaecoloog, die besliste of een vrouw abortus kreeg of niet. De vrouw kreeg alleen abortus wanneer haar eigen gezondheid in gevaar kwam.
- C) Ja, de actie was geslaagd. Door de hoeveelheid aandacht gingen meer mensen in gesprek over de abortuskwestie. Dit maakte de kans groter dat er een goede abortusregeling zou komen.

VERDIEPING

Voor het ondertekenen van een petitie die het verstrekken (en verzenden) van de overtidpil door de huisarts legaal zou maken. Het is een oproep aan de Tweede Kamer om een noodoplossing te vinden voor vrouwen die een abortuskliniek willen bezoeken maar dit niet mogen omdat ze, vanwege een met corona besmette huisgenoot of gezinslid, thuis moeten blijven.

MEER VERDIEPING

- A) De gynaecologen die aanwezig waren op het congres.
- B) In de jaren zeventig werd er nog veel door mannen besloten. Vrouwen hadden veel minder kans om op invloedrijke posities terecht te komen.
- C) Het doel van de acties was niet om de regels te overtreden, maar juist draagvlak en bewustzijn bij het publiek te creëren. De acties waren ludiek en moesten positieve belangstelling wekken.
- D) Omdat ze weggingen toen ze werden gevraagd weg te gaan.

VRAAG 5

- A) Brabant.
- B) De huifkar trekt veel aandacht, het is een origineel vervoersmiddel. De Dolle Mina's konden er ook in overnachten.
- C) Vrouw beslis.
- D) Zodat meer mensen op de hoogte waren van de moeilijke situatie waarin vrouwen met een ongewenste zwangerschap zaten. Vrouwen konden niet zelf beslissen over hun zwangerschap. Het werd tijd dat er een goede abortusregeling zou komen. Ze konden mensen informatie geven inlichten over wat je kon doen wanneer je ongewenst zwanger was.

VERDIEPING

- A) Omdat ze tegenstanders waren van abortus. Of omdat ze het een ongepast (taboe) onderwerp vonden om over te spreken.
- B) Omdat ze een persoonlijk voorbeeld geven en hem aanmoedigen zich in te leven. Ze vragen hem wat hij zou doen als zijn dochter zwanger thuis zou komen.
- C) Ja, Dolle Mina wilde meer aandacht en steun voor een goede abortusregeling.

VRAAG 6

- A) Omdat de vrouw dan niet zwanger raakt en gebonden is aan een kind. Ze kan andere dingen doen.
- B) Het gebruik van voorbehoedsmiddelen. Meer informatie en inzicht geven over het gebruik van anticonceptie zodat ongewenste zwangerschap wordt voorkomen.

VRAAG 7

- A) De pil voorkomt (ongewenste) zwangerschap en voorkomt daarmee ook dat een vrouw niet kan studeren of werken.
- B) Zodat de pil voor alle vrouwen toegankelijk is, niet alleen voor de vrouwen die het kunnen betalen.
- C) Voor vrouwen.
- D) Vrouwen.

VERDIEPING

- A) Eigen invulling.
- B) Vrouwen moeten in 94% procent van de gevallen opdraaien voor de kosten van anticonceptie. Dit is niet juist want het gaat de gehele samenleving aan, dus ook de man. Bureau Clara Wichmann en DeGoedeZaak vinden dat anticonceptie voor iedereen gratis moet zijn en in het basispakket van de zorgverzekering moet worden opgenomen. De twee organisatoren slepen samen met 7000 mede-eisers de overheid voor de rechter, om gratis anticonceptie voor iedereen af te dwingen.

SLOTVRAAG

Eigen invulling.

ONDERZOEKSVRAGEN

- A) Uit de abortusgroep van Dolle Mina.
- B) Abortus in het ziekenfondspakket, de vrouw beslist en abortus uit het wetboek van strafrecht.
- C) Ida van Zij en Hilda Passchier.
- D) Rebecca Gomperts.
- E) Het kweken van bewustzijn en bevorderen van de discussie over abortuswetten en het bieden van niet-chirurgische abortussen (de abortuspil) voor vrouwen die in landen wonen waar abortus niet is toegestaan.
- F) Omdat vrouwen uit landen waar abortus niet is toegestaan op het schip kunnen stappen zodat ze naar internationale wateren kunnen varen waar abortus wel mag worden uitgevoerd. Ze overtreden met deze actie dus niet de wet maar kunnen vrouwen wel van hun ongewenste zwangerschap afhelfen.
- G) Eigen invulling.

EXTRA OPDRACHT

Eigen invulling.

Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis verzamelt, beheert en bewaart informatie over de positie van vrouwen en genderverhoudingen in de samenleving. Met haar kennisbronnen – bibliotheek, archief en onderzoek – levert Atria een bijdrage aan het debat over de positie van vrouwen in hun maatschappelijke én historische context.

Educatieplatform F-site biedt geschiedenisdocenten lesmateriaal over vrouwen uit de geschiedenis, toegespitst op de tien tijdvakken uit het geschiedenisonderwijs. Het dient ook als inspiratiemateriaal voor leerlingen die een spreekbeurt willen geven of een werkstuk willen maken over een historische vrouw. Natuurlijk is F-site er ook voor iedereen die meer wil weten over vrouwen uit de geschiedenis: van de prehistorie tot nu.

Vijftig jaar Dolle Mina

Een halve eeuw na de eerste acties heeft Dolle Mina nog steeds een iconische status. De feministische actiegroep is hét symbool geworden voor de 'tweede feministische golf'.

Lesprogramma met vier kennisclips en lespakketten

Atria en F-site presenteren vier kennisclips en bijbehorende lespakketten over de acties van Dolle Mina en andere feministische actiegroepen die tijdens de 'tweede golf' actief waren. Elke clip heeft een eigen korte docentenhandleiding, werkblad en antwoordvel.

Het lesprogramma bestaat uit vier onderdelen:

- Het keurslijf van de vrouw
- Baas in eigen buik
- Van wie is de straat?
- Feminisme voor iedereen

Archief van Dolle Mina

In de clips en het lesprogramma is veel materiaal gebruikt dat afkomstig is uit de Collectie Dolle Mina. Deze is onderdeel van de Collectie Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging (IAV) bij Atria. De Collectie IAV is één van de oudste collecties over vrouwen en gender wereldwijd en bestond in 2020 85 jaar.

Disclaimer

Wij hebben ons uiterste best gedaan om bronnen en rechthebbenden van het hier getoonde materiaal, te achterhalen. Indien materiaal is getoond waarvan u (mede) rechthebbende bent en u niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, of waarvoor u geen toestemming heeft verleend, verzoeken wij u contact met ons op te nemen.

Colofon

© maart 2021

Dit lesprogramma is aangeboden en ontwikkeld door Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis, en Van Gisteren, oprichter en bestuurder van Stichting F-Site, educatieplatform over vrouwen uit de geschiedenis.

Het lesprogramma is mede mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Aletta Jacobs Fonds.

Grafisch ontwerp en opmaak

Burobraak, visual identity & social design

